

Nam seveda preostane le, da si izmenjamo e-mail naslove, se poslovimo od novih in starih kolegov ter se odpravimo domov. Šoferja Alija zvije zahrbtna mešanica utrujenosti in prehlada, tako da s spanjem iz predavalnice nadaljuje na zadnjem sedežu Škode, Matjaž vozi, jaz pa gledam, da ima odprte oči. Zvečer smo v Ljubljani, kjer si po Slovincu prijaznih cenah privoščimo pizzo in pivo (ali dve)...

Če strnem: srečanja nemško govorečih odonatologov so v Evropi gotovo najboljša možnost za izmenjavo informacij, tkanje novih idej in zamisli ter navezavo stikov, tudi z najeminentnejšimi evropskimi odonatologi. Za vsakogar, ki se namerava s kačjimi pastirji resneje ukvarjati ter tudi za vse tiste, ki želijo le preživeti prijeten vikend v druženju s podobno odbitimi primerki, bo že naslednja pomlad ponudila novo priložnost.

(U. ČERVEK)

NARAVOSLOVNI IZLET V “PARK PRIRODE KOPAČKI RIT”

Med 21. in 23. aprilom 2000 se mi je po natanku letu dni ponovno ponudila priložnost, da v organizaciji Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije obiščem “Park prirode Kopački rit”, ki leži na vzhodu Hrvaške, v kotu med rekama Dravo in Donavo. Kopački rit je ogromno poplavno območje omenjenih rek in yavarovano območje se razteza na skupno skoraj 18.000 hektarjih. Nepregledna močvirja, trstišča, grmišča, vrbovi, topolovi in hrastovi gozdovi, mrtvi rokavi, plitva jezera in ribniki so združeni v naravnem biseru, ki mu le še stežka najdemo enakega. Spoznavanje in doživljanje prvobitne rečne krajine, ki so jo hidrocentrale, regulacije in izsuševalni posegi v srednji Evropi že davno uničili, je bil torej glavni razlog, da se nas je pisana družčina 13 naravoslovcev, ornitologov in seveda tudi odonatologov, odpravila na preko 300 kilometrov dolgo pot.

Najbolj nadebudni smo iz Slovenije krenili že zgodaj zjutraj, zaradi dolgotrajnega postopka na meji, pa se nam je ob poti uspelo ustaviti le v Repašu, ogromnem kompleksu poplavnega gozda doba in belega gabra, ki leži približno 30 kilometrov zahodno od Koprivnice, tik ob hrvaško-madžarski meji. Zablodelo tavanje po prašnih kolovozih je poplašal pogled na mogočne stare hraste in čudoviti mrtvi rokav z rozetami vodne škarjice *Stratiotes aloides*, kjer smo na odmaknjenem deblu presenetili v toplih žarkih dopoldanskega sonca uživajočo močvirsko sklednico *Emys orbicularis*. Ob

največjem mrtvem rokavu, katerega manjši delček obale seveda krasi vzorno pristrižena angleška travica in lovski dom, smo ob glasnem petju rakarjev *Acrocephalus arundinaceus* opazili modrega kresničarja *Ichnura elegans* in travniškega škratca *Coenagrion puella*, našli nekaj levov močvirskega lebduha *Cordulia aenea*, pri površnem vzorčenju z vodno mrežo pa smo ujeli tudi ličinko deviškega pastirja *Anaciaeschna isosceles*, ki ji je bila zgodnjemu datumu navkljub hitinjača že vidno pretesna.

Tako vsaj za prvo silo zadovoljeni smo se iz Repaša urno odpravili v Dolnji Miholjac, kjer je sledilo srečanje z ostalimi udeleženci izleta. Za naš bazni tabor je bil izbran hotel Borik, nekoliko izven Dolnjega Miholjca, kjer nam je organizator izleta, g. Borut Štumberger, priskrbel sobe z romantičnim pogledom na lepo zaraščene ribnike, ki ležijo le slab lučaj od hotela. Nato pa do večera izjemno zanimivi ornitološki program. Najprej smo se odpeljali do "Posebnega ornitološkega rezervata Dolnji Miholjac", kjer je gospodarjenje z ribniki, trstišči in okoliškimi površinami povsem podrejeno varstvu ptic. Ne gre se torej čuditi, da tukaj gnezdi tudi močna populacija svetovno ogrožene race kostanjevke *Aythya nyroca*, na preletu pa se ustavljajo velike množine ptic, med njimi žerjavi *Grus grus* in velike droplje *Otis tarda*. Naš vodič, skrbnik rezervata in izvrstni poznavalec ptic, g. Zdravko Tadić – Dida, vodi tukaj v dobesedno privatni režiji po zunanjem izgledu majhno, po vsebini pa zelo veliko ornitološko postajo. Tudi hrvaška država se namreč obnaša do varstva narave podobno mačehovsko kot smo tega vajeni v Sloveniji, še zlasti ko gre za financiranje "marginalnih zadev" tipa "ornitološke raziskave in ohranjanje narave". Pestrost vodnih bivališč v ornitološkem rezervatu je gotovo izjemnega pomena tudi za kačje pastirje, ki bi jim bilo treba posvetiti posebno raziskavo. Za boljšo predstavo naj povem, da meri celotni kompleks ribnikov pri Dolnjem Miholjcu preko 1.000 hektarjev, od tega je intenzivnemu ribogojstvu namenjeno manj kot polovico površine. Ob številnih ribogojških bazenih smo opazili tudi nekaj kačjih pastirjev, npr. modrega kresničarja *Ichnura elegans* in travniškega škratca *Coenagrion puella*, našli smo leve močvirskega lebduha *Cordulia aenea*, na obrežnem grmovju pa smo z avtom splasili še samičko zgodnjega trsničarja *Brachytron pratense*. O visokovodnem nasipu smo pri manjši depresiji prisluhnili otožnemu oglašanju številnih nižinskih urhov *Bombina bombina*, katerih pesem je s pomočjo vetra odzvanjala še daleč na drugo stran ribnikov. Terenski dan smo zaključili ob najbolj zahodnem, lepo zaraščenem ribniku, v katerem se je sicer trlo rib, vendar na naše veselje tudi gostota ptic ni bila mnogo zaostajala. Opazovali smo številne sive čaplje *Ardea cinerea*, rjave čaplje *Ardea purpurea*, velike bele čaplje *Egretta alba*, male bele čaplje *Egretta garzetta* in da je bila čapljasta mera res polna je proti večeru v trstičju pristala še jata kvakačev

Nycticorax nycticorax. Nad ribniki so letale kostanjevke *Aythya nyroca* in sivke *Aythya ferina* ter zgolj za popestritev še kakšna mlakarica *Anas platyrhynchos*, v trstičju so peli rakarji *Acrocephalus arundinaceus*, ki jih očitno ni prav nič motil par rjavih lunjev *Circus aeruginosus*, v daljavi smo opazili celo črni štorklji *Ciconia nigra*, pa orla belorepca *Haliaetus albicila* in še kaj...

Drugi dan našega izleta je seveda pomenil vrhunec, saj smo se že zarana odpravili v Kopački rit, do katerega je iz Dolnjega Miholjca slabo uro vožnje. V Osijeku sta nas pričakala hrvaška kolega Tibor Mikuska in Tomo Bogdanović, ki je seveda naš stari znanec. Tibor je priznani ornitolog in strokovni vodja Parka prirode Kopački rit, Tomo pa zaključuje magistrsko nalogo o odonatni favni Podravine, tako da sem si tekom dneva lahko obetal tudi prenekatero zanimivo informacijo o kačjih pastirjih tega območja. Prav je, da na tem mestu podam še nekaj splošnih podatkov o Kopačkem ritu. Na jugu omejuje to obsežno poplavno območje reka Drava, na zahodu pa reka Donava, po kateri poteka hrvaško-jugoslovanska meja. Nadmorska višina območja se giblje med 80 in 86 metri, poplave pa trajajo v povprečju kar okoli 100 dni. Plitva in topla voda, z obilico vegetacije in hrane, predstavlja idealne pogoje za drst rib in Kopački rit je za delto Donave drugo najpomembnejše drstišče te reke. Pisana paleta življenjskih okolij je glavni razlog za izjemno biotsko pestrost Kopačkega rita – samo med vretenčarji je bilo doslej ugotovljenih 44 vrst rib, 11 vrst dvoživk, 10 vrst plazilcev, 54 vrst sesalcev in kar 285 vrst ptic. Območje je bilo med vojno za samostojno hrvaško državo okupirano in sledovi vojne so še danes vidni v okoliških vaseh. Kljub težkim trenutkom se življenje počasi vrača na stare tirnice, velik problem pa še vedno predstavljajo minska polja, ki so jih četniki "zasadili" ob linijah fronte. Načrti, če so sploh obstajali, so bili večinoma namerno "izgubljeni", deminiranje tega neurbaniziranega območja pa bo gotovo trajalo še desetletja...

Tudi naš začetek poti v Kopački rit je tekel najprej kilometer ali dva po nasipu, katerega bregovi so bili minirani. Seveda smo se strogo držali navodil in ceste nismo zapuščali, tako da nevarnosti v resnici ni bilo. Ob čudovitih prizorih na desni in levi strani nasipa smo tako ali tako pozabili na vse ostalo in se prepustili uživanju. Izmed številnih opaženih vrst ptic in njihovega oglašanja mi je ostalo v posebnem spominu svojstveno svatovsko oglašanje bobnarice *Botaurus stellaris*, ki sem si ga že dolgo želel slišati. Ni kaj, poplavljenе ravnice, močvirja in trstičja Kopačkega rita so prava ptičja nebesa in podatek, da je bilo doslej na tem območju opaženih skoraj 300 vrst ptic, ne potrebuje dodatnega komentarja. Naša pot nas je tudi dalje dejansko vodila le po robu parka, kjer se na veliki površini raztezajo ribniki, ki jih uporabljajo za polintenzivno rejo rib. To območje, ki je prav tako izjemnega biotskega in

naravovarstvenega pomena, služi kot nekakšna puferska cona za osrednji del parka, ki je zavarovan kot posebni zoološki rezervat. V izpraznjenih ribnikih se je kar trlo ptic, povsem na blizu smo opazovali nekaj parov prelepih črnih štokelj *Ciconia nigra*, pa številne čaplje, galebe in v zraku krožeče orle belorepce *Haliaetus albicila*. Ob enem od vodnih bazenov smo pustili avte in v pravcati poletni vročini nadaljevali peš. Med drugim nas je pot vodila mimo okoli 1000-glave vreščeče kolonije sivih čapelj *Ardea cinerea*, na obrežnem ščavju smo splašili dober ducat zgodnjih trsničarjev *Brachytron pratense*, na poti nazaj pa smo zgodnjemu datumu navkljub presenečeni odkrili tri pravkar preobražene dristavične spreletavce *Leucorrhinia pectoralis*, ki doslej s tega območja niso bili znani. V presahli luži smo naleteli na sveže sledove vidre *Lutra lutra* in še bi lahko našteval... Pozno popoldne verjetno ni bilo med nami nikogar, ki mu zadnji pogled proti zahodu in reki Donavi, do katere se razprostira še nekaj kilometrov močvirij, poplavnih gozdov, jezer in mrtvih rokavov, ne bi vzbudil skomin po čem podobnem za domačo hišo. Seveda pa bo tudi lep spomin na zanimivo doživetje hočeš-nočeš nadomestil pobožne želje...

Tretji in žal že zadnji dan našega izleta sva se z mojo boljšo polovico odrekla zgodnjemu opazovanju ptic, tako da nam je po malici preostala le še pot domov. V Dolnjem Miholjcu smo se seveda še sprehodili med orjaškimi drevesi čudovitega grajskega parka, ki so mu dajale v času našega obiska nepozabni pečat livade belih cvetov čemaža ter seveda stari dvorec, čigar streha gosti kar tri štokljina gnezda. Seveda pa tudi od grajskega parka do doma ni šlo v ravni črti in ustavili smo se še ob starem mrtvem rokavu reke Drave, slab kilometer zahodno od Podravske Moslavine. Prvi pogled ni bil nič kaj obetaven, šele po minuti ali dveh smo odkrili nekaj levov močvirskega lebduha *Cordulia aenea*, nato še prve živali med preobrazbo, na vsesplošno veselje pa v bližini še prvi lev nosne jezerke *Epitheca bimaculata*. Seveda smo se takoj lotili podrobnejšega iskanja in kaj hitro zalotili nekaj ducatov nosnih jezerk med množično preobrazbo. Celo na mestu, kjer smo izstopili iz avtomobilov, smo jih naenkrat odkrili vse polno. Potem pa brž na kolena oz. trebuh in »škljoc-škljoc«. Fotografiranju najrazličnejših faz preobrazbe se je bilo težko odreči, toda poslikan zadnji film razumljivo ohladi strasti tudi pred takšnim prizorom...

Za konec lahko ogled rečne pokrajine ob spodnjem toku reke Drave vsem le toplo priporočim. Ne samo zaradi naravoslovnih doživetij, ampak predvsem zato, ker bo vsakomur lažje razumljivo, kaj smo pri nas že izgubili in čemu so dejansko namenjena vsa prizadevanja za ohranitev zadnjih ostankov naravne rečne krajine ob Dravi in Muri v Sloveniji. Ob hitrem razmisleku je edina ovira za tovrstno ekskurzijo nekaj sto kilometrov dolga pot, saj je kolega

Tomo Bogdanović z veseljem pripravljen organizirati vse potrebno za nastanitev in delo majhne skupinice slovenskih odonatologov. Seveda bi že nekaj dneвно delo močno pripomoglo k poznavanju favne kačjih pastirjev tega dela Hrvaške, ki je kljub precejšnjemu številu zabeleženih vrst vse prej kot dobro raziskano. Nazoren je podatek, da so naše priložnostne najdbe dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* in nosne jezerke *Epithea bimaculata* sploh prve potrditve pojavljanja teh vrst v zadnjih desetletjih... Morebitni interesenti se torej konsolidirajte in čim prej kontaktirajte našega hrvaškega kolega, katerega naslov je: TOMISLAV BOGDANOVIĆ, Pedagoški fakultet – Zavod za biologijo, L. Jägera 9, HR-31000 Osijek, Hrvatska; E-mail: tbogdano@knjiga.pedos.hr ; Tel. (privat): ++385 (0)31 670 100.

(M. BEDJANIČ)

MLADINSKI RAZISKOVALNI POLETNI TABORI IN DELAVNICE V LETU 2000 PROGRAM »GIBANJE ZNANOST MLADINI« PRI ZVEZI ZA TEHNIČNO KULTURO SLOVENIJE

NARAVOVARSTVENI TABOR ŠMARTNO 2000

Sedež tabora je v Osnovni šoli Kebelj, od 2. do 9. julija. Število udeležencev 25-30, starost: 16-22 let. Kotizacije ni. Prednosti imajo tisti udeleženci, ki so se udeležili predhodnega tabora. Prav tako to velja za dijake, ki nameravajo študirati v izbrani smeri.

Nadaljevalo se bo doslej začeto delo, saj so razen botanične skupine, ostale sodelovale z raziskavami na širšem območju Keblja zadnji dve leti. Delale bodo skupine za arheologijo, antropologijo, etnologijo, etnokoreologijo, botaniko, ornitologijo in geografijo. Udeleženci tabora bodo nadaljevali z doslej opravljenimi raziskavami ter tako pridobili znanja, ki jih v rednem izobraževanju ni možno pridobiti. To še zlasti velja za nove udeležence. Glede na skupine bo delo potekalo na širšem območju Keblja (Jurišna vas - Tinje - Kebelj - Cezlak - Oplotnica - Pohorje). Namestitev udeležencev je v prostorih osnovne šole, prehrana pa na kmečki domačiji.

Udeleženci morajo prinesiti na tabor spalno vrečo in podlogo za spanje, primerno obutev ter oblačila za terensko delo. Vsi udeleženci bodo pisno obveščeni o sprejemu na tabor. Udeležbo morajo potrditi. Število udeležencev je omejeno na 4 v skupini, zato je potrebno navesti še rezervno skupino.

Vodja tabora in kontaktna oseba je Srečko Štajnbaher, Zavod za varstvo narave in kulturne dediščine Maribor, Slomškov trg 6, 2000 Maribor (tel. 062 228 48 28).